

מעו"דכן מחלקת לקוחות פרטיים, ניהול הון משפחתי והעברות בין-דוריות בעסקים משפחתיים | נובמבר 2026

לקוחות נכבדים,

בעדכון זה נסקור פסק דין של בית המשפט העליון העוסק במפגש שבין תביעה רכושית בנוגע לנכס שנכלל בצוואה, לבין תניית סילוקין שנקבעה בה. בפרט, פסק הדין בוחן מתי אדם הזכאי לרשת לפי צוואה עלול לאבד את חלקו בעיזבון, אם יגיש תביעה להכרה בזכויותיו ברכוש שהמצווה כלל בעיזבונו, בניגוד לתניית סילוקין שנקבעה בצוואה.

השאלה משמעותית במיוחד בתכנון העברה בין-דורית של רכוש משפחתי ועסקים משפחתיים. לעיתים נכס רשום על שם אחד מבני הזוג, אך לבן או לבת הזוג האחרים עשויה להיות טענה לזכויות בו. אם בעל הנכס הרשום כלל את הנכס בצוואתו, לצד תניית סילוקין, מה יעלה בגורלו של בן הזוג הנותר בחיים, אם יבקש לתבוע את זכויותיו באותו נכס?

בפסק הדין בע"מ 3758-05-26 **פלונית נ' פלוני** (נבו 18.10.2026), התווה בית המשפט העליון כללים לבחינת תניית הסילוקין בנסיבות אלה. ההכרעה מדגישה את החשיבות של ניסוח צוואות באופן ברור ושל התאמתן לתמונת הזכויות המשפחתית והעסקית.

מהי תניית סילוקין?

צוואה מאפשרת לאדם לקבוע מי יקבל את רכושו לאחר פטירתו. לעיתים, המצווה כולל בצוואתו הוראה שלפיה אדם הזכאי לקבל חלק מהעיזבון לפי הצוואה, עלול לאבד את זכייתו אם ינקוט הליך משפטי הנוגע לצוואה או לעיזבון. הוראה מסוג זה נקראת תניית סילוקין.

הבסיס המשפטי לתניית סילוקין מצוי בסעיף 44(א) לחוק הירושה, התשכ"ה-1965 (להלן: "**חוק הירושה**"), המאפשר למצווה לקבוע כי יורש יחדל מלזכות בחלקו בצוואה בהתקיים תנאי מסוים. תניית סילוקין היא דוגמה לתנאי מסוג זה. עם זאת, עצם קיומה של התניה אינו מבטיח שהיא תופעל בכל מקרה, והדבר תלוי בתוכנה, בהליך שננקט ובנסיבות.

בית המשפט מבחין בין שני סוגים עיקריים של תניות סילוקין:

- **תניית אי-תקיפה**, הנוגעת להתנגדות לתוקפה של הצוואה עצמה. למשל, כאשר זוכה טוען שהצוואה נערכה בעקבות השפעה בלתי הוגנת או שהמצווה לא היה כשיר לערוך אותה.
- **תניית אי-תביעה**, הנוגעת לתביעה של זוכה המבקש להכיר בזכויותיו ברכוש שהמצווה כלל בעיזבונו. למשל, תביעה של בת זוג הטוענת כי חלק מנכס הרשום על שם המנוח שייך לה מכוח החיים המשותפים.

אותה הוראה בצוואה עשויה לכלול את שני סוגי התניות. פסק הדין הנוכחי התמקד **בתניות אי-תביעה**.

המצב המשפטי שקדם לפסק הדין

עובר לפסק הדין הנוכחי, הכירה הפסיקה באפשרות לתת תוקף לתניות סילוקין. עם זאת, נותרה אי-בהירות בשאלה אם זוכה המגיש בתום לב תביעה רכושית נגד העיזבון, עלול לאבד את חלקו לפי הצוואה.

ביחס לתניית אי-תקיפה, הנוגעת להתנגדות לתוקף הצוואה עצמה, נקבע בבית המשפט העליון כי ככלל יש לתת תוקף לתניה, אך אין להפעילה נגד יורש המעלה התנגדות סבירה ובתום לב.[1] גישה זו מבקשת לאזן בין כיבוד רצון המצווה לבין זכות הגישה לבית המשפט, ולאפשר בירור של טענות רציניות לכך שהצוואה אינה משקפת את רצונו האמיתי של המצווה.

ביחס לתניית אי-תביעה, הנוגעת לתביעה המבקשת לגרוע מהיקף העיזבון, התמונה היתה עמומה יותר. מצד אחד, בפסיקת בית המשפט העליון צוין כי גם תביעה כזו לא תביא לסילוק הזוכה אם הוגשה בתום לב ומטעמים סבירים.[2]

מצד שני, בפסיקת בית המשפט המחוזי הובעה גישה שלפיה מבחן תום הלב והסבירות חל על תניות אי-תקיפה בלבד, ואין להחילו על

---

[1] ע"א 245/85 **אנגלמן נ' קליין**, פ"ד מג(1) 772 (1989).
[2] ע"א 2698/92 **יונה נ' אדלמן**, פ"ד מח(3) 275 (1994).

תניות אי-תביעה.[3] על פסק דינו של בית המשפט המחוזי הוגשה בקשת רשות ערעור לבית המשפט העליון, אשר נדחתה.[4] בהחלטתו, הודגש הצורך לבחון תניות סילוקין בזהירות, על מנת לוודא שהפגיעה בזכות הגישה לבית המשפט אינה בלתי מידתית. עם זאת, בית המשפט העליון לא התייחס במפורש לעמדה שלפיה אין להחיל את מבחן תום הלב והסבירות על תביעה הנוגעת להיקף העיזבון.

בפסק הדין הנוכחי הבהיר בית המשפט העליון כי הדברים שנאמרו בפסיקתו הקודמת בדבר החלת מבחן תום הלב והסבירות על תניית אי-תביעה היו אמרת אגב, ולא קבעו הלכה מחייבת בסוגיה. לפיכך, עובר לפסק הדין הנוכחי לא היה כלל ברור ואחיד בשאלה אם תביעה רכושית סבירה שהוגשה בתום לב מוגנת מפני הפעלת תניית אי-תביעה.

הרקע לפסק הדין

המנוח ערך בשנת 1998 צוואה שבה הוריש את רכושו לילדיו מנישואיו הקודמים ולבת זוגו. בין היתר, הוא הוריש לילדיו את מניותיו בחברה מסוימת. בצוואה נכללה תניית סילוקין שהתייחסה למי שיתנגד לקיום הצוואה או לאיזו מהוראותיה.

לאחר פטירת המנוח הגישה בת זוגו, שהיתה בעבר ידועתו בציבור ובהמשך נישאה לו, תביעה לשיתוף רכושי. היא טענה כי היא זכאית לחלק מההשבחה של החברה שנצברה במהלך החיים המשותפים. ילדי המנוח מצדם ביקשו להפעיל כלפיה את תניית הסילוקין.

בית המשפט לענייני משפחה קיבל את התביעה הרכושית, אך קיבל גם את בקשת הילדים להפעיל את תניית הסילוקין. המשמעות היתה שבת הזוג זכאית לחלק מהרכוש המשותף, אך אינה זכאית לרכוש שהמנוח הוריש לה בצוואה. בערעור שהוגש על פסק הדין, בית המשפט המחוזי הפחית את הסכום שנפסק לה בתביעה הרכושית ודחה, ברוב דעות, את ערעורה על הפעלת תניית הסילוקין.

בת הזוג פנתה לבית המשפט העליון. ההליך בעליון התמקד בשאלת הפעלתה של תניית הסילוקין.

ההכרעה: שלוש קטגוריות לבחינת תניית אי-תביעה

כבוד השופט אלכס שטיין, בהסכמת השופטים דוד מינץ ויעל וילנר, קבע כי יש לפרש את הצוואה ולבחון אם בעת עריכתה היה המצווה מודע לאפשרות שלזוכה עשויות להיות טענות לזכויות ברכוש שנכלל בעיזבון.

אם המצווה היה מודע לכך, יש לבחון האם ביקש בכל זאת להעמיד את הזוכה בפני בחירה: להסתפק במה שהוקנה לו בצוואה, או להגיש תביעה רכושית ולאבד את חלקו לפי הצוואה. לעומת זאת, ייתכן שהמצווה לא היה מודע לאפשרות זו בעת כתיבת הצוואה, וטעה ביחס להיקף רכושו.

לצורך כך נקבע כי יש לבחון את לשון הצוואה, את מידת הפירוט שבה ואת נסיבות המקרה העשויות ללמד על כוונת המצווה. בית המשפט התווה שלושה מצבים אפשריים:

- **קטגוריית הטעות**: מצב זה עשוי להתקיים כאשר המצווה טעה ביחס להיקף רכושו או לזכויות שעשויות להיות לאחרים בו. למשל, אדם מוריש לילדיו את מלוא המניות בחברה הרשומות על שמו, מתוך הנחה שכולן שייכות לו בלבד, מבלי שהיה מודע לאפשרות שלבת זוגו יש זכויות בחלק מהן מכוח החיים המשותפים. אילו ידע על כך, ייתכן שהיה מחלק את רכושו אחרת או שלא היה מבקש לשלול מבת זוגו את חלקה בצוואה אם תתבע להכיר בזכויותיה.

  משכך, אם נקבע לפחות במאזן ההסתברויות, שהוראות הצוואה נעשו מחמת טעות, יחולו דיני הטעות בצוואה לפי סעיף 30(ב) לחוק הירושה. במסגרת זו יש לשאוף לקיים את רצונו המשוער של המצווה, ככל שהדין והנסיבות מאפשרים זאת. אם לא ניתן לקבוע רצון זה או לקיים את הצוואה בקירוב, עשוי להידרש ביטול הצוואה וחלוקת העיזבון תעשה לפי כללי הירושה על פי דין.

- **קטגוריית ההצעה**: אם ניתן לקבוע, לפחות במאזן ההסתברויות, שהמצווה היה מודע לאפשרות של הגשת תביעה רכושית מצד הזוכה, ובכל זאת ביקש להעמידו בפני בחירה בין תביעה כזו לבין הזכייה בצוואה – תניית אי-התביעה תיאכף. במקרה כזה התניה עשויה לחול בין אם התביעה הרכושית הוגשה בתום לב, ובין אם התביעה הרכושית תידחה.

- **קטגוריית ספק-הצעה**: אם כפות המאזניים נותרות מעוינות בין האפשרות שהמצווה התכוון להעמיד את הזוכה בפני בחירה לבין האפשרות שטעה, הפעלת תניית הסילוקין תהיה כפופה למבחן תום הלב והסבירות. במצב זה, זוכה שהגיש תביעה רכושית סבירה ובתום לב לא יאבד את חלקו לפי הצוואה בשל הגשתה, גם אם התביעה הרכושית תתקבל. בית המשפט הבהיר כי לצורך המבחן נבחנים הן תום ליבו של הזוכה והן סבירותה של התביעה. הנטל להוכיח שהתביעה סבירה והוגשה בתום לב מוטל על הזוכה

---

[3] עמ"ש (תל אביב-יפו) 15807-09-16 **י.ד. נ' ב.ש.** (נבו 5.11.2017).
[4] בע"מ 9413/17 **פלוני נ' פלונית** (נבו 3.1.2018).

המבקש לגבור על תניית הסילוקין.

התוצאה במקרה הנדון

בית המשפט העליון קיבל את הערעור והחזיר את הדיון לבית המשפט לענייני משפחה, מבלי להכריע באופן סופי אם בת הזוג זכאית לחלק שהוקנה לה בצוואה. בית המשפט לענייני משפחה נדרש לבחון לאיזו משלוש הקטגוריות משתייכת צוואת המנוח, ובהתאם לכך להכריע אם יש להפעיל את תניית הסילוקין כלפי בת הזוג.

הערכת פסק הדין: בין בהירות אנליטית לקשיים מעשיים

פסק דינו של השופט שטיין מציע מסגרת אנליטית מפורטת להתמודדות עם שאלה מורכבת שלא הוכרעה עד כה באופן ברור. יש חשיבות להבחנה בין מצווה שהכיר באפשרות של תביעה רכושית וביקש במודע להעמיד את הזוכה בפני בחירה, לבין מצווה שטעה או שלא ניתן לדעת מה היתה כוונתו. ההבחנה מבקשת לאזן בין כיבוד רצון המצווה לבין הגנה על הזוכה כאשר רצון זה אינו ברור.

עם זאת, גם מסגרת זו מעוררת שאלות של צדק. האפשרות לאכוף תניית אי-תביעה בקטגוריית ההצעה, גם כאשר התביעה הרכושית מוצדקת והוגשה בתום לב, עלולה לפגוע ביורשים המבקשים לעמוד על זכויותיהם. החשש משמעותי במיוחד כאשר מדובר בזכויות זוגיות שהיקפן אינו ודאי, ולזוכה קשה להעריך מראש את תוצאות הבחירה הניצבת בפניו.

קושי נוסף נוגע ליישום המעשי. גם אם שלוש הקטגוריות ברורות מבחינה אנליטית, ההבחנה ביניהן עשויה להיות מורכבת כאשר הצוואה נוסחה שנים קודם לכן והראיות לכוונת המצווה חלקיות. קיים חשש ששיקולי צדק והתרשמות מהנסיבות ישפיעו על סיווג המקרה ועל התוצאה. בתוך כך, עשוי להיווצר פער בין המודל האנליטי שהתווה בית המשפט העליון לבין האופן שבו בתי המשפט לענייני משפחה יישמו אותו במקרים קונקרטיים, על מורכבותם האנושית והראייתית.

מבט קדימה: המשמעות לתכנון העברה בין-דורית

העברה בין-דורית היא תהליך משפחתי ומשפטי שנועד להסדיר את עתידם של העסק והרכוש המשפחתי ואת העברתם לדור הבא. זהו תהליך רחב יותר מחלוקת נכסים: הוא מתחיל בהיכרות עם בני המשפחה, רצונותיהם, יכולותיהם ומערכות היחסים ביניהם, ונמשך במיפוי הנכסים ובבחירת הכיוון המתאים למשפחה. בהתאם לכך נבנים הסדרים ומנגנונים שנועדו לאפשר המשכיות עסקית, לשמר את ערך הרכוש ואת המורשת המשפחתית, ולהסדיר את האופן שבו יתקבלו החלטות ויטופלו מחלוקות בעתיד.

במסגרת זו, הצוואה היא כלי חשוב, אך אינה עומדת לבדה. פסק הדין מחזק את הצורך לבחון את תניית הסילוקין כחלק ממערך רחב של הסכמות ואיזונים משפחתיים. לגישתנו, **ראוי לתת את הדעת לנקודות הבאות**:

1. **הוגנות ושלום המשפחה**: תניות סילוקין נועדו לעיתים לצמצם סכסוכים ולשמור על ההסדר המשפחתי שקבע המצווה. אם כן, ככל שההסדר הכולל הוגן מלכתחילה, מוסבר לבני המשפחה ומביא בחשבון את האינטרסים השונים, עשויה להיות הצדקה משכנעת יותר לאכיפת התניה.
2. **ניסוח ברור**: במקרים שבהם המצווה בוחר באופציית ה"הצעה" ומבקש להעמיד את הזוכה בפני בחירה אם להגיש תביעה ולא לקבל זכויות מהעיזבון או לוותר על הגשת תביעה ולהסתפק בזכויות העיזבון, חשוב שהמצווה יבהיר כי הוא מודע לאפשרות שלזוכה קיימות טענות רכושיות ביחס לנכסים שנכללו בעיזבון, וכי חרף זאת הוא מבקש להעמידו בפני הבחירה האמורה. זאת, על מנת למנוע מצב שבו תניית הסילוקין תסווג תחת קטגוריית "ספק-הצעה", ובכך תאפשר לזוכה לקבל הן את חלקו מהעיזבון והן את שייפסק לו בתביעה הרכושית, אם תתקבל (בכפוף למבחן תום הלב והסבירות).
3. **אפשרות ההסדר המדורג**: כאשר המצווה מבקש להעמיד את הזוכה בפני בחירה בין הגשת תביעה רכושית לבין קבלת זכויות לפי הצוואה, ניתן לשקול גם הסדר חלופי למקרה שמנגנון הבחירה לא ייאכף כפי שנוסח. למשל, ניתן לבחון הוראה שלפיה, אם התניה לא תיאכף, הסכום שייפסק לזוכה יופחת משווי חלקו לפי הצוואה, כך שלא יקבל את מלוא הסכום שנפסק לצד מלוא ההטבה שנקבעה לו בצוואה.
4. **תביעות בין זוכים**: ראוי לבחון גם מצב שבו זוכה מגיש נגד זוכה אחר תביעת שיפוי, השבה או פיצוי שמטרתה לשנות את חלוקת העיזבון שנקבעה בצוואה. אם המצווה מבקש שתביעה כזו תביא לאובדן הזכייה, חשוב להגדיר את סוגי התביעות שאליהן מתייחסת ההוראה ואת תוצאות הגשתן. כמו כן, ניתן לקבוע כי אם תביעה מסוג זה תוגש לאחר שהעיזבון כבר חולק, אותו הזוכה שהגיש את התביעה יידרש להשיב את החלק שקיבל, על מנת שניתן יהיה להעבירו לזוכים האחרים בהתאם לצוואה.
5. **התאמה למערך ההסכמי הכולל**: יש לבחון את הצוואה ביחד עם הסכמי ממון, הסכמים בין בני משפחה או זוכים, אמנה משפחתית ומסמכים עסקיים ותאגידיים. חשוב לוודא שהמסמכים משתלבים זה בזה ואינם יוצרים ציפיות או הסדרים סותרים.

6. **<u>משפחות בפרק ב'</u>**: כאשר לבני זוג יש ילדים ממערכות יחסים קודמות, מומלץ במיוחד לבחון ולתעד בהסכם ממון את ההסכמות בנוגע לרכוש ולזכויות ההדדיות, ולתאם בינן לבין הצוואות. כך ניתן לצמצם אי-ודאות בנוגע להיקף הזכויות של בן הזוג ושל בני המשפחה האחרים.

7. **<u>עסק משפחתי ואמנה משפחתית</u>**: כאשר חלק מרכזי מהרכוש הוא עסק משפחתי, מומלץ לשקול הסדרה באמנה משפחתית של כללי המשחק: קבלת החלטות, ניהול העסק, זכויות בני המשפחה ודרכים ליישוב מחלוקות. הסדרה זו צריכה להביא בחשבון את מכלול האיזונים המשפחתיים, המשפטיים והעסקיים, ולא רק את חלוקת הנכסים לאחר הפטירה.

בברכה,

פישר (FBC & Co.)

אנו עומדים לרשותכם בכל שאלה או הבהרה ונשמח לסייע ככל הנדרש.

עו"ד שלום הרשקוביץ, שותף, ראש מחלקת לקוחות פרטיים, ניהול הון משפחתי והעברות בין-דוריות בעסקים משפחתיים	shershkovitz@fbclawyers.com	03-6069640
פרופ' שחר ליפשיץ, יועץ למחלקת לקוחות פרטיים, ניהול הון משפחתי והעברות בין-דוריות בעסקים משפחתיים	slifshitz@fbclawyers.com	03-6069640

* סייעה בהכנת מעודכן זה - הגב' עדי בר-און, ממחלקת לקוחות פרטיים, ניהול הון משפחתי והעברות בין-דוריות בעסקים משפחתיים.

.....

הכלול באגרת מידע זו הוא מידע כללי בלבד, הוא אינו חוות דעת משפטית או ייעוץ משפטי ואין להסתמך עליו. כל הזכויות שמורות לפישר ושות'. להירשם למייל זה או להסרה מרשימת התפוצה: news@fbclawyers.com